

Bartoněk, Antonín; Vidman, Ladislav

Konference Výboru pro podporu klasických studií v socialistických státech

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1959, vol. 8, iss. E4, pp. [142]-144

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/110204>

Access Date: 19. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ZPRÁVY

Konference Výboru pro podporu klasických studií v socialistických státech. Této konference, která se konala v Erfurtu ve dnech 16.—19. prosince 1958, se zúčastnilo přes 120 odborníků z NDR, SSSR, Polska, ČSR, Maďarska, Rumunska, Bulharska a Albánie. Vedoucí čl. delegace byl doc. L. Varcl (místo onemocnělého akademika A. Salače), dalšími jejími členy byli B. Borecký, J. Pečírka, L. Vidman, L. Zgusta z Prahy a A. Bartoněk z Brna. Na pořadu zasedání byla tři themata: „*Minoica und Homer*“, „*Römische Dichtung der augusteischen Zeit*“ a „*Griechische Städte und einheimische Völker des Schwarzmeergebietes*“; k nim bylo předneseno celkem přes třicet referátů.

První thema se týkalo aktuálních otázek, souvisejících s dnešní velmi intenzivní činností v oboru bádání o staré Egeidě. Původně stanovený program konference sliboval v tomto směru živou diskusi, zejména pokud jde o problematiku jazyka, psaného lineárním písmem B, a o otázky jeho vztahu k homérské řeči. Protože však pro nemoc profesora Grumacha musel být odřeknut hlavní referát, omezilo se řešení těchto problémů jen na dva příspěvky. Podle akademika V. Georgieva (Sofia) nelze homérskou řečtinu pro její smíšený jazykový charakter vykládat jako nějakou umělou poetickou řeč, složenou z různých nářečních elementů, nýbrž jako poslední fázi zvláštní krétskomykénské „koiné“ (tj. jazyka lineárního písma B); ta byla již sama produktem mísení předdorských dialektů a mluvilo se jí v centrech mykénské kultury na Krétě, Peloponnésu a ve středním Řecku mezi polovinou 15. stol. a koncem 12. stol. př. n. l. Začátky řecké epické tradice nacházel v době mykénské, a to opět v souvislosti s rozluštěním lineárního písma B, i A. Bartoněk, na rozdíl od G. však zdůrazňoval spíše rozhodující podíl ionského dialektu na konečném vzhledu homérské řečtiny; neionské prvky v homérské řeči jsou podle něho jen nesoustavné a troskovité ohlasy staršího předionského básnictví aiolského a achajského a epická tradice je zachovala nejčastěji pouze ve zvláštních ztrnulých formulích. Ostatní referáty byly již spojeny s titulem prvního thematu volněji. M. Riemschneiderová (Lipsko) srovnávala homérská přirovnání s přirovnáními u jiných národů, H. A. Stoll (Thyrow) přednášel zajímavé o marných Schliemannových pokusech zahájit výkopy v Knossu, K. Marót (Budapešť) zaslal do Erfurtu příspěvek k interpretaci episydy o Autolykovi (Od. XIX 286 n.) a A. Graur (Bukurešť) věnoval pozornost rozdílu mezi slovesem *ἔχω* a vazbou *ἐμὸν ἔστω* u Homéra. Je třeba litovat, že z pořadu vážícího se k prvnímu thematu konference odpadly vedle úvodní přednášky Grumachovy ještě další tři příspěvky a že tedy tato část zasedání byla nejchudší na přednesené referáty.

Mezi římskými básníky doby Augustovy soustředil na sebe největší pozornost Horatius. Byly mu věnovány celkem čtyři příspěvky, dva byly předneseny od československých a dva od polských badatelů; při tom oba referáty našich odborníků měly společensko-politický dosah. Doc. L. Varcl rozebral výskyt výrazu „populus“ u Horatia a ukázal — na podkladě jistých rozdílů v užívání tohoto slova v různých obdobích Horatiovy tvůrčí činnosti — na postupnou změnu básníkovu původně republikánského smýšlení v monarchistické. B. Borecký si pak všiml horatiovských obrazů, čerpaných z různých oblastí lidské pracovní činnosti, a došel k závěru, že jen motivy vzaté ze stavebnictví byly výsledkem Horatiova vlastního, literárními předlohami neovlivněného pozorování. Z polských badatelů datoval K. Kumaniecki (Varšava) Horatiovu ódu III 8 do r. 25 př. n. l. a W. Steffen (Poznaň) přednesl několik velmi přesvědčivých textově kritických poznámek k Suetoniově Vita Horati. L. Winniczuková

(Varšava) vytkla základní rozdíly mezi Corneliem Gallem a Ovidiem (vedle rozdílu generačního zdůrazňuje i to, že G. byl proti Ov. muž činu), W. Krenkel (Roztoky) se pokusil zajímavým způsobem vyložit hádanku z Verg. Ecl. III 104—105, a potvrdil tak znovu Asconiovu interpretaci, že jde o hrob jakéhosi Caelia z Mantuy, S. Szádeczky—Kardoss (Segedin) probral otázku řeckých předloh římských elegiků a zdůraznil v této souvislosti zejména vliv Mimmermův, F. Dornseiff (Lipsko) se zabýval místy v literatuře doby Augustovy, která obsahují zmínky o sibylských věštbách (ve Vergiliově 4. ekloze může jít jen o Augusta a jeho očekávaného dědice — narodila se ovšem Iulia), a konečně H. Wilsdorf (Freiberg) věnoval pozornost zmínkám augustovských básníků o hornictví.

Největší zájem účastníků konference i největší diskusi vzbudily otázky třetího tematického okruhu. Bylo to způsobeno především tím, že se zasedání zúčastnili badatelé, kteří dlouhá léta pracují jako archeologičti, epigrafičti či jiní odborníci v oblasti antického Černomoří. Zásadní referát k tematice přednesl N. I. Sokolskij (Moskva), jenž podrobně rozebral vztahy mezi antickými městy severního Černomoří a okolními barbarskými kmeny, jak probíhaly od počátku řecké kolonizace až do 4. stol. n. l. Ostatní referáty je možno rozřadit do několika skupin. Především se celá řada příspěvků týkala nejnovějších archeologických výzkumů v černomořské oblasti nebo jejich bezprostředních důsledků pro tamní hospodářské poměry. Tak I. T. Kruglikova (Moskva) přednášela o sídlištích z 3. stol. př. n. l., odkrytých v evropské části bosporské říše, D. B. Šelov (Moskva) ukázal na nových vykopávkách z Tanaidy, jak silný byl tamní barbarský vliv, a dva polští archeologové podali zprávu o významných sovětsko-polských výkopech v Mirmekii na Krymu, prováděných v r. 1956—1957 (vedle obecnějšího referátu K. Michałowského přednesla zajímavý příspěvek o kolcích na držadlech mirmeckých amfor A. Sadurska). O archaických nálezích v Histrii (VII. stol.) informoval účastníky konference E. Condurachi (Bukurešť), o městském teritoriu Histrie a jeho hranicích v římské době promluvil ve dvou přednáškách, používaje hojně epigrafického materiálu, D. M. Pippidi (Bukurešť), dosavadní výsledky německé expedice, pracující na výkopech římského kastelu v bulharském vnitrozemí nedaleko Kriviny (při ústí řeky Jantry od Dunaje), zhodnotil R. Heidenreich (Jena), o vykopávkách v Plisce hovořil S. Mihailov (jde ovšem již o periodu bulharskou, resp. protobulharskou) a se zvláště velkým zájmem sledovali posluchači příspěvek S. Islamiho o nejnovějších albánských výkopech v Apollonii (Pojani) — i když se už z daného tematiku vymykal. Zajímavost některých z těchto přednášek byla zvýšena promítáním diapositivů.

Mimo to byly k poslednímu tematiku předneseny i referáty mající za základ buď nápisné památky z Černomoří anebo antické literární zprávy o této oblasti. Do první z obou skupin tohoto typu referátů lze zařadit uvedené příspěvky D. M. Pippidiho, a dále přednášku Zgustovu a Vidmanovu. L. Zgusta hovořil o rozmanitých kmenových typech obyvatelstva v řeckých městech severního Černomoří a upozornil na možnost existence další dosud neznámé etnické vrstvy; dotkl se také otázky dialektů v thráctině. L. Vidman dokazoval, že pro domnělý skythský původ Ababy, matky císaře Maximina, nelze uvádět jako důkaz jméno *Αβαβος* z Olbie, poněvadž toto jméno je podle něho syrského původu (naproti tomu L. Zgusta označil v diskusi toto slovo jako jméno pocházející z dětské mluvy). Pokud jde o problematiku antických literárních zpráv o černomořských krajinách, vzbudil zaslouženou pozornost zejména referát, který přednesl M. Plezia (Krakov); autor v něm na základě rozboru všech příslušných zpráv od Herodota až po pozdní římské autory došel k názoru, že Řekové z VI. a V. stol. př. n. l. měli přesnější vědomosti o oblastech při skythském pobřeží Černého moře než Římané v prvních stoletích n. l., a že i tehdejší římské informace o těchto krajinách byly v zásadě založeny na staré hekataiovské tradici.

Kritikou některých vybraných antických literárních pramenů se pak zabývali autoři zbývajících tří referátů: H.-J. Diesner (Halle) podrobil kritice věrohodnost Herodotových

výkladů o Skythii, I. Hahn (Budapešť) se zabýval historickým pozadím Libaniovy řeči *Περὶ τυμωρίας Ἰουλιανοῦ* a K. Treu (Berlín) popisem Olbie v tzv. borysthenské řeči Diona Chrysostoma (odpovídal zhruba skutečnosti).

Erfurtská konference byla nepochybně úspěšným přehledem práce v několika vybraných oblastech vědy o antickém starověku a významně přispěla k navázání i dalšímu posílení vědeckých styků mezi jednotlivými účastníky zasedání i mezi rozmanitými institucemi v socialistických zemích.

Antonín Bartoněk—Ladislav Vidman

K úkolům sovětské jazykovědy v oboru antických jazyků. Význačný sovětský klasický filolog I. M. Tronskij, známý u nás zejména svými pracemi z oboru antických literatur (Istoriija antičnoj literatury,³ Moskva 1958 — [druhé vydání z r. 1954 bylo přeloženo též do češtiny, a to pod dvěma tituly, Dějiny řecké literatury, Praha 1956, a Dějiny římské literatury, Praha 1957]) a z dějin latinského jazyka (Očerki iz istoriji latinskogo jazyka, Moskva 1953), nastínil v článku *Zadači sovetskogo jazykoznanija v oblasti antičnych jazykov* (Izvestija Akademiji nauk SSSR, Otdelenije literatury i jazyka, 17 [1958], 237—246) úkoly, jež stojí před sovětskými klasickými filology, kteří se zabývají gramatikou antických jazyků. Přitom však může být Tronského stať velmi instruktivní i pro českou klasickou filologii, neboť i u nás bylo bádání o antických jazycích do značné míry odtrženo od ostatních jazykovědných oborů, a nadto se mu ještě nevěnovalo vždy dosti pozornosti ani uvnitř samotného komplexu věd o antickém starověku.

Autor vychází ze situace, jaká se vytvořila — jak v Rusku tak i v jiných zemích — koncem minulého století. S rozvojem teoretického jazykovědného studia se začaly uplatňovat v jazykovědě četné nové metodické principy, a protože klasičtí filologové nebyli vždy dostatečně ochotni tyto principy přejímat do oblasti své vlastní zájmové sféry, začala se gramatika antických jazyků stávat čím dále tím více doménou komparatistů a obecných jazykovědců. Čestnou výjimku tvořilo několik významných jednotlivců; z Rusů tu T. uvádí M. M. Pokrovského. Objektivní možnosti dalšího progresivního vývoje na tomto poli, jak v Rusku nastaly po Říjnové revoluci, byly tam ovšem na dlouho i v grecistice a latinistice paralysovány nadvládnou Marrova nového učení o jazyce. Teprve od r. 1950 se jeví obrat k lepšímu, a T. v této souvislosti cituje několik zdařilých gramatických prací z posledních let. Do budoucna bude však třeba důslednějšího rozvinutí této činnosti, a hlavně plánovitějšího zaměření k určitým speciálním oblastem. Míjí se tím takové úkoly, k jejichž řešení se nabízí buď sovětský pramenný materiál anebo vůbec pokrokové metody sovětské jazykovědy. Do první skupiny zařazuje autor epigrafickou problematiku, pokud má vztah k sovětskému území, a dále otázky pozdějších dějin antických jazyků u národů SSSR. Tento první okruh perspektivních úkolů T. dále nerozebírá a nadále věnuje svou pozornost pouze problematice druhé, tj. otázkám, které pro antickou jazykovědu vyplývají z obecných úkolů jako celku, jak byly stanoveny Sovětskou akademií věd, sekci literatury a jazyka. Jde o tyto problémy: 1. základní otázky semasiologické a lexikologicko-lexikografické; 2. zákonitosti rozvoje celonárodního jazyka a jeho dialektů v období národů a národností; 3. nejdůležitější problémy, týkající se tvoření a vývoje literárních jazyků; 4. historicko-srovnávací studium různých skupin jazyků. Je však třeba ihned zdůraznit, že T. přitom nechce omezovat zkoumání antických jazyků jen na tyto úkoly a že přiznává antické filologii právo i na řešení některých dalších specifických otázek.

Z uvedených obecných úkolů jazykovědné a literárněvědné sekce Sovětské akademie věd ponechává T. celkem stranou bod první — i když zdůrazňuje nutnost nahradit dosavadní málo vyhovující slovníky antických jazyků pracemi dokonalejšími. Zato obrací tím více pozornost na bod druhý až čtvrtý a uvádí s odkazem na ně tyto dva prvořadé úkoly:

1. Zabývat se problematikou mykénštiny (tj. jazyka lineárního písma B), a v souvislosti